

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. kmetijske družbe.

Tečaj III.

V srédo 9. Maliserpana. 1845.

List 28.

Močán varh.

(Stara pravlica).

Na Štajarskim — na desni stran' doline,
Katera se nar gorši sme imen'vati,
In ktero lepša bister tek Savine,
Na ličnim bregi — na zeleni trati,
Kjer Kojnsca ¹⁾ v Voljski veči reke mine,
Vesí sred Grajske ²⁾ vidiš cerkev stati:
Ki z drevjem rodovitim ograjena
In svet'mu Krištofú je posvečena.

Že zdavnej tam pobožni so kristjani
Za varha svet'ga Krištofa častili,
Vedoč, de on nesreč gotovo brani,
Perserčno kaderkolj so ga prosili.
Tam molijo — če jih bolezen rani —
In molijo — če vjima z revšnjo sili;
In kaderkolj se ljudstvo varhu vdalo,
Ga upanje nikdar ni golufalo.

Vesí pa Grajske ljúbljeno kárdelo,
Povej! kaj te takó le neki péce?
De, ker še komaj svitat' je začelo,
Ze mlad ko stari k cerkvi urno tēce;
Kakor deb' konec vzeti vse že h'telo
V nebó pošilja prošnje vse goreče?
Oh joj! lahkó tak milo vse zdihuje,
Sovražnik grozovit se perbližuje.

Nevsmiljen Turk od Krajncov zlo že tlačén
Beží ko divja zvér do svojga kraja,
In kakor ranjen volk še hujši skačén
Mori, kar živ'ga le nasprot mu vstaja,
In v ropu sred' še zmiraj rop lačén
Že bližej ino bližej nam prihaja.
Od kriča, vpitja se glási širjava,
In Kojnsca že perteka nam kervava.

Kopita kónj se slišjo gromovite, ³⁾
Ze trop hití po cesti vgostim prahi,

Kar more bežat', v kraje teče skrite
In beg ponaglijo mertvaški strahi.
Ze pervih hiš vse vrata so razbite,
Ze krivih mečev bliskajo se mahi; ¹⁾
Ze strel za strelam poka ino pada
In mertva je Kosarja dekla ²⁾ mlada.

Alj v cerkvi reve so — Bogu se vsmili!
Katerim več bežat' ni blo mogoče. —
Tje kmal še je sivčik o hudi sili,
Tje nesla mati svojo malo sroče.
Tam upajo: pomoč bodo dobili —
Tam mol'jo — in solzé tam toč'jo vroče.
In z njimi moli od svojih tudi ločen:
„Svet Krištof! oh pomagaj varh mogočen“.

V tem Turkov grozna se derhal pritira,
In če z konjmi potok berž pregaziti,
Alj naj ostrogo ³⁾ tud' globoko vdira
Konj v plitvi vodi noče dalje iti,
V kolena pada, in takó se vpira,
De iz konja mora konjik vsak skočiti.
„Tu močen varh stanuje“! Turk zavpije,
Oberne konje, in prot Celju vlije.

Ker 'z hribov vid'jo, Turki de bežijo,
Kot megla, ktero veter zdražen žene,
Iz hribov k svojim jaderno hitijo,
In vsak v roké si drage svoje sklène.
Boga in svet'ga Krištofa častijo
Katér' sovražnikom postavlja stene.
Zató Graján še rad perpoveduje:
De močen varh nad Grajskim selam čuje.
Jože Hašnik.

Kakó se zamore travno seme za domačo potrebo pridelovati.

Narpred je treba vediti, de dobre trave ne rastejo na vsaki zemlji; drugačna trava raste na

¹⁾ Kojnsca je potok, kateri za desno stranjo doline teče, in se pod Grajsko vesjo z Voljsko združi.

²⁾ Grajska ves se imenuje zató, ker vsi kmetje tiste vesí so podložni Ojsterskiga gradú. Leží pa 3. ure više Celja.

³⁾ Eno potkovo so pred dvemi letmi našli, ko so svet okoli cerkve ravnali.

¹⁾ Ni dolgo, de so pri Župani staro mizo požgali, v kateri se je mahlej turške sablje vidil.

²⁾ Kosarjova dekla ravno kruh mesi, sliši pred oknam šum, se ozrè in ker Turka zagleda, zavpije: Jezus in Marija! in per teh besedah jo Turk skozi okno vstrelí.

³⁾ Ravno danes mi je neki Grajan Turško ostrogo prinesel, ktero je v svoji gorici našel.

mokrotnih senožetih, kot pa po suhotnih; spet drugačna na ilovnati zemlji, ko na pešeni. Ako kmetovavec lastnosti zemlje ločiti ne vé, in ne pozná travnih semen po imenih, se lahko tega iz „Novic“ ali iz družiga popisovanja uči, ktero seme gré na to ali uno zemljo sejati. Prav lahko se pa dobro travno seme dobí, če kmetovavec na trave pazi, ktere tú ali tam nar raji in nar lepši rastejo; potem naj si nabere semen od travnikov, kteri gosto in dobro travo dajó; vsako leto naj si nabrano seme z nasejevanjem pomnoži, in travnike naj z njim poseva.

Bolje je več sort semen na en travnik sejati, zato kér rast raznih semen ne poide ali ne mine takó hitro, kakor trava od eniga samiga semena. Zgodej se sozori seme žlahtnih trav, torej večidel pred košnjo še izpáda ali odletí. Iz tega se previdi, de senéne mervice iz senjakov niso pridne za posetev, kér po senjaki ali hlevskih podih večidel slabo seme od sená odletí, bolji, kakor smo ravno popred rekli, se je pa že otreslo, napredin je senó pod streho spravljeno bilo. Mislimo, de bi ta opominj vtegnil marsikterimu kmetu dobro zlužití; zdaj pa bomo povedali, kakó se k žlahtnemu travnemu semenu pride.

Sléherni kmetovavec lahko vé, ktero travo njegova živina nar raji jé; na to naj pázi, bo najdel, de pri cestah, okoli potov in po robéh večidel žlahtna trava raste; od taci trav naj nabira semena, napredin se prezori, napredin tedaj odletí; (perpravno delo za otroke, tode jih je treba v nabiranju nemalo podučiti).

Tudi po travnikih nej se poišejo nar žlahtniši trave, ktere se porežejo z serpam pred košnjo, predin se seme prezori; potem nej se doma na podu čisto osmukajo.

Ako bi kdo hotel veliko travniga semena, in vsake sorte posebej si pridelovati, mora po zgorej povedanim ravnanju pridobljeno seme na vertne lehe sejati, in si lahko take lehe tudi na travnikih po pléšah naredí. Lehe na travnikih se o pozni jeseni takó le naredijo: posnemi rušo, kjer malo ali kjer slaba trava raste; posnéte tla prevleci z brano, obsej ta prostor z takim semenam, kakoršniga si pridelati želiš, potem pavalaj setev z valejem, de se seme v zemljo vtisne. Če spušaš vode na travnik, vari, de voda do obsejanih leh ne pride; zaznamvaj si kose po travniku, ktere si obsejal; kadar je seme zrélo, osmukaj ga, na rešetú očisti, in spravi ga za drugo setev.

Kdor si tedaj hoče slabe travnike požlahtiti, naj si pridno nabira semena žlahtnih trav, naj jih poseva po zemljah enakih lastnost, od kterih je semena dobil; lastna skušnja ga bo v ti reči dalje podučila in mu pot naprej pokazala. L—z.

Občinski zbor družtva krajskiga muzeuma v Ljubljani 3. Maliserpana.

Dva dni po velikim zboru pridniga zgodovinskiga zbora (historischen Vereins) je bil zbor krajskiga muzeuma. Pri marsikteri priložnosti smo že po vrednosti od lepe naprave našiga muzeuma govorili, kteriga posebni namen je: vse nabirati, kar ima krajska dežela lastniga v natornih rečeh, in kar se je tukaj izdelovalo v starih časih in se še zde izdeluje, in tudi vse to vkupej spravljati, kar se semtertje kaj posebniga najde na zemlji in pod zemljo. Domorodeci in ptujci imajo tu priložnost se soznani z vsem tem, kar ima krajska dežela lastniga; ukaželni pa zamorejo podučiti se v naturoznanstvu in družih koristnih rečeh. Zato-

rej je ta nabera velike hvale vredna in nikoli ne bo imé visokorodniga grofa Franca Hohenwarta pozabljeno, dokler bo krajska dežela stala, zakaj on je bil močen podpornik krajskiga muzeuma, njegovi pravi očé! Bog mu daj večni mir in pokoj! — Razun njega je pa vedno tudi več družih visokorodnih gospodov in družih domorodcov bilo, ki so, kar jim je bilo mogoče, v djanju in z besedo krajski muzeum podpirali in ga še zde pod milostljivim varstvom deželnih stanov verlo podpirajo. Velike zasluge si za čast in napredovanje domorodniga muzeuma Ljubljanski stolni tehant, prečast. gosp. Urban Jerin nabirajo, ki so mu že skozi veliko let nevtrudljivi oskerbnik. Bog Jim daj dolgo življenje, de se bodo z enako gorečo ljubeznijo še dolgo poganjali za čast in prid te slavne naprave.

Nekteri sklepi današnjiga zbora nam veselo upanje dajo, de se bo krajski muzeum prihodnjič od leta do leta še bolj razširjal, de se bojo njegove nabere vedno bolj množile in v prid ukaželnih obračale. Ti važni sklepi so:

1. Muzeum bo vprihodnjič učiliše, ki bo vsim odperto, ki želijo, v eni ali drugi reči posebno podučeni biti.

2. Vsako leto bodo bukvice na svitlo prišle, ki bodo letno delo tega družtva oznanovale in razne poduke dajale.

3. Po celi deželi so možje izvoljeni, ki bojo namestniki tega družtva in ki bodo vse opravljali, kar bo za prid muzeuma potreba. Ti namestniki so večidel duhovni gospodje, pri kterih bo tudi vsak lahko oddal, kar je za muzeum namenil.

4. Muzeum se bo z zgodovinskim družtvam sklenil, in oba se bosta prihodnjič kakor dva brata podpirala.

Vi pa, ki mordé še nikoli niste Ljubljanskiga muzeuma obiskali, ne odlašajte več in pridite ga ogledovat, de se boste sami prepričali, kakó koristna je ta naprava. Vsako nedeljo in vsak čertek dopoldan je vsakimu človeku brez plačila odpert.

Dr. Bleiweis.

Škufhnja je uzhila.

Nekimu revnemu kmetu je tukaj letaf flara fvinja 10 prafzov povergla; vfi fo bili sdravi in komej versheni fo jeli fefati. Kmet je bil vefel, ker je nekaj goldinarjev sa-nje dobiti upal. Pa oftrafhil fe je, ko drugi dan fvinjak odprè in vidi, de prafzi od flabofli zvilé sa svojo materjo komej lasijo. Sapopafli ni mogel, ker fe je preprizhal, de fvinja dovelj shivesha ima, sakaj de prafzi ne fefajo. Od lakote mu tifti dan poginjejo 3, in drugi dan fpet 3. Druge 4 nefe v svojo hifho, in jih s kravjim mlekam pita. Med pitanjem pride fofeda, ki mu pové, de prafzi bersh ko ne le sató fefati ne morejo, kér imajo volzhje sobé. Kmet odprè prafzam rivzhike in vidi, de ima fleherni prafez na ffraneh obeh zheluft po 2 zhernkafta, tanjka in silno oftra sobá od vezh, ktere s klefhami polomi, in prafze fpet k fvini nefe. S vefeljem je fpet uboga shivaliza fefala, in fe potlej lepo redila. Dobro bi bilo od teh nefrezhnih sob vfm ljudem osnaniti, de bi fe v enakih okolifhinah potem ravnati vedili!

Per naf fmo prezej, ko fmo v Novizah brali, platno s kravjekam beliti sazveli, in fkufhnja naf je preprizhala, de fe platno s njim bolje in hitreji beli, ko s shehto, zhe fe le vezhkrat v kravjekovi vodi namaka, kakor fe je poprej shehtalo.

V Kolovrati 18. Roshenzveta 1845.

Janes Ziegler, duhoven pastir.